

De 'Bergservituten' in Amersfoort

Een verkenning

DOOR D.C. HOEVERS

Voor hen die zich beroepshalve in de gemeente Amersfoort bezighouden met onroerend goed, zijn de zogenaamde Bergservituten een min of meer duidelijk fenomeen. Zij kennen in grote lijnen de bedoeling ervan en zij weten bovendien dat ze niet zo erg belangrijk meer zijn. Voor, in de geschiedenis van Amersfoort belangstellende, 'niet-ingewijden' kan het interessant zijn wat meer van dit fenomeen, dat nog steeds in transportakten van onroerend goed opduikt, te weten.

Als er al eerder over de Bergservituten is geschreven was dat telkens binnen de context van de planologische ontwikkeling van het Bergkwartier. In die ontwikkeling zijn de Bergservituten niet meer dan een bijverschijnsel, een hulpmiddel. Een publicatie over de historie van deze servituten op zich hebben wij niet kunnen vinden; het lijkt ook wel een erg technisch-juridisch, dus droog en saai, onderwerp. Schijn bedriegt, misschien valt het wel mee.

Inleiding Men dient allereerst te weten wat een servituut is; welnu het is een in het Burgerlijk Wetboek geregeld recht.

Een servituut is een rechtsfiguur, die al door de Romeinen vóór het begin van de christelijke jaartelling is ontwikkeld. Via het Franse recht en het wetboek van Napoleon is deze rechtsfiguur in ons eigen wetboek in de afdeling 'zakelijke rechten' opgenomen. Een goed Nederlands woord voor dit begrip is het daar gebruikte woord 'erfdienstbaarheid'. Dit woord geeft eigenlijk duidelijker, dan het van het Latijnse *servitus* (= verplichting) afgeleide 'servituut', het karakter van het begrip aan.

Het gaat namelijk om een last (in de zin van een verplichting of een bezwaring), die rust op een erf (in de zin van een stuk grond), ten behoeve van een naburig ander stuk grond. Het ene erf (het lijdend erf) is dienstbaar aan het andere (heersend) erf.

Zo'n recht kan vanzelf ontstaan ten gevolge van de ligging van twee of meer erven ten opzichte van elkaar. Het kan ook tot stand komen door een overeenkomst, die door eigenaren van verschillende erven wordt gesloten.

Het recht is aan de zijde van de verplichting (het lijdend erf) een inbreuk

op het volledige eigendomsrecht op het stuk grond. Aan de zijde van het heersende erf is het echter een uitbreiding van het eigendomsrecht.

Als voorbeelden noemen we:

1. A krijgt het recht om met een voertuig te rijden over een pad op het erf van buurman B (recht van overweg).
2. A heeft het recht om regenwater van zijn erf te laten afwateren op het lager gelegen erf van buurman B (gootrecht).
3. A krijgt het recht om vrij over het erf van buurman B te kunnen kijken. Daarom mag B niet hoger bouwen dan afgesproken en moet hij zijn bomen of struiken tijdig snoeien (recht van uitzicht).

Het gaat dus steeds om een inbreuk op het recht van eigendom dat iemand heeft op zijn eigen grond. Uit dit karakter van het recht hebben juristen afgeleid dat het recht niet een verplichting mag inhouden van zodanige zwaarte dat de één zich de slaaf zou gaan voelen van de ander. Wel is acceptabel dat de één kosten moet maken om het de ander mogelijk te maken zijn recht uit te oefenen.

Niet acceptabel is een verplichting om jaarlijks zomaar aan iemand een som geld te betalen of om een standbeeld van de Koningin op zijn erf op te richten; daarentegen is de verplichting om tijdig en op eigen kosten de bomen te snoeien of om het pad in berijdbare staat te houden wel acceptabel. Begrijpelijk is ook dat wanneer ik een uitweg voor mijn privé-auto heb bedongen ten laste van mijn buurman over diens pad, ik niet zomaar een garagebedrijf mag beginnen. De 'last' van de buurman zou dan onvoorzien ernstig kunnen worden verzwaard. Het recht moet ook zinvol zijn; de rechthebbende mag zijn buurman niet nodeloos belasten of hem op deze wijze een beetje willen pesten.

Uit bovenstaande volgt dat er steeds sprake is van twee partijen: de rechthebbende en de bezwaarde eigenaar. Stel dat de eigenaar van het lijdend erf de eigendom van het heersend erf aankoopt dan eindigt de erfdienstbaarheid (vermenging).

In de praktijk blijkt van alles voor te komen. Men kan zich voorstellen dat eigenaar A van een stuk bouwgrond invloed wil uitoefenen op zijn buurman B, zodat die buurman niet mag bouwen op een wijze die het perceel van A in waarde doet verminderen.

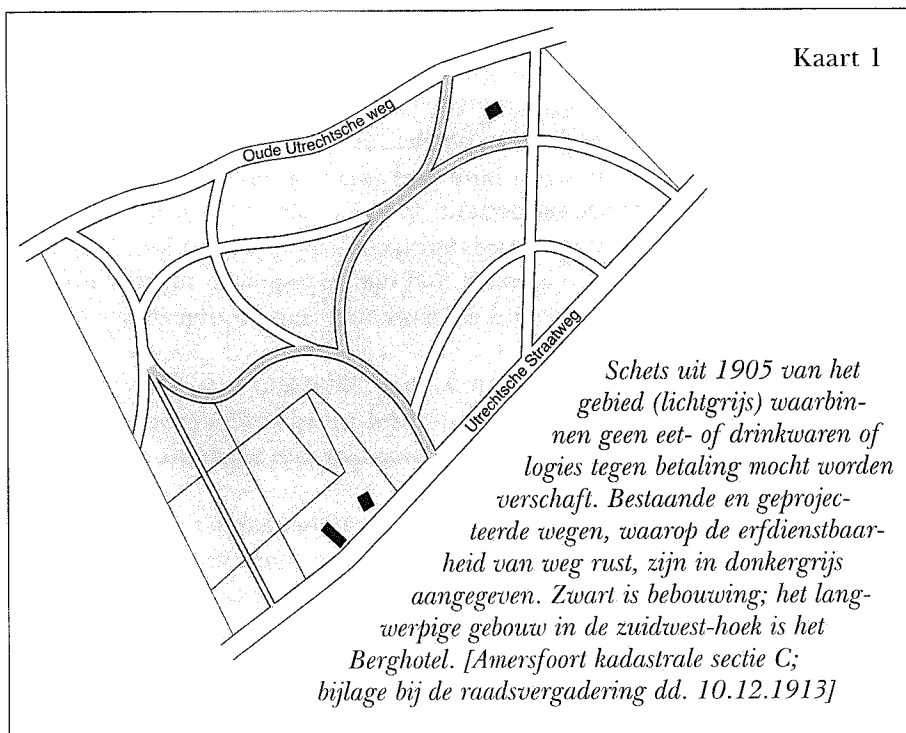
Soms is er de wil van een gemeente-bestuur om bepaalde rooi-lijnen voor te schrijven. Tegenwoordig beschikt de gemeente, dan wel de overheid in het algemeen, over voldoende bepalingen van administratief recht om bouwvoorschriften te geven en af te dwingen.

Omstreeks 1900 was het administratief recht nog niet zover ontwikkeld. De overheid moest zich behelpen met de beschikbare gewone rechten, die elke burger óók had. Dat gaf en geeft voer aan juristen die zich afvragen

of dat allemaal maar zo kan. De overheid is tenslotte geen gewone burger, maar een 'burger' met een publieke taak, wiens belang of oogmerk van geheel andere aard kan zijn dan het belang of oogmerk van een gewone burger.

Het ontstaan van de Bergservituten De Bergservituten stammen uit de jaren kort vóór 1900. Zij zijn gevestigd door een particuliere grondeigenaar: de in Amsterdam gevestigde Naamloze Vennootschap 'AMERSFOORT' Maatschappij tot Exploitatie van Onroerende Goederen.¹

Deze Naamloze Vennootschap was in 1898 opgericht door de Amersfoorter P.H. van Haselen (1859-1920), J.J. Luden uit Amsterdam en C.G. van der Meulen uit Haarlem. Zij kocht in de eerste drie jaren van haar bestaan ruim 65 hectare bosgrond op de Amersfoortse Berg ten zuiden en westen van de oorspronkelijke stad Amersfoort. Vanaf 1874, na het in werking treden van de Vestingwet, mocht Amersfoort buiten de stadswal met stenen gebouwen uitbreiden. Dat werd voor het latere Bergkwartier pas interessant toen omstreeks 1900 duidelijk werd dat Amersfoort een station zou krijgen ten westen van de stad aan de voet van de Berg.

Die terreinen waren destijds vrijwel geheel begroeid met heide en eiken-hakhout en de vennootschap liet, als een moderne projektontwikkelaar, door verschillende tuinarchitekten plannen maken voor een wegenstruktuur en verkaveling.

Op basis van die plannen trachtte zij bouwterreinen aan vermogende particulieren te verkopen. Dat ging echter niet zo vlot. Gemiddeld vier tot zes transakties per jaar tussen 1899 en 1913 is niet echt veel – er was toen pas ca. 9 hectare verkocht – en in 1913 raakte het geduld van de vennootschap kennelijk op. Haar reactie beschrijven wij hierna.

Eerst terug naar de Bergservituten. De vennootschap wilde natuurlijk voor de grond een goede prijs behalen. In 1899 was haar prijs f 1,50 per vierkante meter en in 1913 f 2,50. Om dat prijsniveau te kunnen handhaven was haar uitgangspunt een villa-wijk met een zekere allure te realiseren. Zij maakte dan ook reclame voor haar wijdse plannen door Amersfoort te beschrijven als gezond, centraal gelegen, goed bereikbaar, stad in opkomst en zo meer. Om het villa-karakter van het Bergkwartier te garanderen maakte zij gebruik van erfdienstbaarheden, die zij aan alle kopers oplegde. De meest gangbare tekst staat in de bijlage.

Toch is het gebruik van erfdienstbaarheden voor planologische uitgangspunten niet ideaal; zij kunnen gemakkelijk worden overtreden. Vooral eventuele boetebepalingen kunnen na verloop van jaren door inflatie hun afschrikwekkend karakter hebben verloren.

Het is ook niet zo eenvoudig van een bestaande erfdienstbaarheid af te komen. In het algemeen dient namelijk een recht te worden opgeheven op dezelfde wijze als het werd aangegaan. Dat betekent bij erfdienstbaarheden dat beide partijen daaraan moeten meewerken: zowel de eigenaar van het heersend erf (de gerechtigde) als de eigenaar van het lijdend erf (de bezwaarde). Bovendien is ook nog een, in de registers van het kadaster ingeschreven, notariële akte vereist. Er liggen voldoende haken en ogen om degene die van een erfdienstbaarheid af wil, het leven zuur te maken.

Zo heeft bijvoorbeeld in 1919 de Gemeente bij het latere Thorbeckeplein gelegen grond aan het Rijk overgedragen om daarop de Rijks-HBS te kunnen bouwen. De Gemeente had deze grond in 1914 gekocht van de Naamloze Vennootschap 'AMERSFOORT'. Tijdens de onderhandelingen met het Rijk bleek het bestaan van de erfdienstbaarheden en de onmogelijkheid om daar van af te komen. Deze erfdienstbaarheden vormden een welhaast beslissende belemmering om tot de door de Gemeente zo verlangde transactie te komen. Na veel discussie en correspondentie accepteerde de Gemeente de volledige aansprakelijkheid voor alle gevolgen van de schoolbouw als die eventueel in strijd met de Bergservituten

zou zijn. Het College van Burgemeester en Wethouders motiveerde haar standpunt bij de Gemeenteraad door te stellen dat er in de omgeving nog maar twee huizen waren gebouwd, waarvan de eigenaren wel niet zouden protesteren en dat de overige grond nog Gemeente-eigendom was. Dat toekomstige eigenaren wellicht ook een beroep op de Bergservituten konden doen, werd maar niet besproken.

Gelukkig bestaat het gebouw, nu voor het Gymnasium, nog steeds, zodat wij kunnen constateren dat de erfdiensbaarheden op dat stuk grond in ieder geval door tijdsverloop teniet zijn gegaan. Geen wonder dat tegenwoordig de overheid deze zaken regelt door middel van bestemmingsplannen.

Het Berghotel Het Berghotel is in het kader van de erfdiensbaarheden letterlijk een hoofdstuk apart. Zij had haar gronden reeds lang in eigendom. De naamloze vennootschap die dit hotel exploiteerde was een eveneens in Amsterdam gevestigde onderneming. Haar directeuren waren in meerderheid dezelfde personen, die ook directeur waren van de Naamloze Vennootschap 'AMERSFOORT', terwijl zij bovendien directeur waren van de Amsterdamsche Hypotheekbank. Dit doet iets vermoeden omtrent de kennis die de directeuren bezaten over de handel in onroerend goed en wellicht ook over hun financiële mogelijkheden. In 1905 kocht het Berghotel (zoals we die vennootschap maar zullen blijven noemen) van 'AMERSFOORT' (die we in het vervolg de vennootschap blijven noemen) ruim één hectare bosgrond rond het al bestaande Berghotel.

Op dit terrein zijn allereerst de al bekende gewone Bergservituten gevestigd. Meestal worden erfdiensbaarheden door de verkoper aan de koper opgelegd, echter ter gelegenheid van deze aankoop wilde het Berghotel zien te bereiken dat in de wijde omtrek geen concurrerende hotels of restaurants zouden worden opgericht. Het Berghotel als koopster bedong nu van de verkoopster een bepaling die die concurrentie onmogelijk zou maken en door de personele unie in de personen van de directeuren van verkoopster en koopster was het opleggen van een dergelijke bepaling niet moeilijk. Bij de koopacte behoort een kaart (Kaart 1).

De tekst van de specifieke bepalingen luidt:

'a. de erfdiensbaarheid van weg op die wegen welke op evenbedoelde kaart in roode kleur zijn aangegeven, aan welke wegen wat hunne ligging betreft, geene veranderingen mogen worden aangebracht, behalve waar deze kaart afwijkt van de kadastrale kaart van den 24sten October 1903, welke afwijking wordt begroot op ongeveer vijf en twintig meter aan den Rijksstraatweg naast het terrein der Utrechtsche Waterleiding Maatschappij, terwijl de breedte der bedoelde wegen moet bedragen minstens twaalf meter.

b. dat gedurende tien jaren, te rekenen van den Dag dat de sub a. bedoelde wegen aan de Gemeente Amersfoort in eigendom zijn overgedragen, op de lijdende erven geene inrichtingen gevestigd mogen worden waarin tegen geldelijke vergoeding eet of drinkwaren verkocht worden of gelegenheid tot logeeren wordt gegeven ...'.

Het servituut was dus (zie: b) maar gedurende tien jaren van kracht; zij is thans allang verstreken. Het terrein met deze bezwarende bepalingen was vrij groot; het was (nagenoeg) rechthoekig en de grenzen zijn gemakkelijk aan te geven:

in het westen de grens van het toenmalige Rijks Opvoedings Gesticht (R.O.G.) (evenwijdig en achter de huidige Oranjelaan) vanaf de Prins Frederiklaan tot de Utrechtseweg;

vervolgens in oostelijke richting langs de Utrechtseweg tot waar de Anna Paulownalaan op de Utrechtseweg uitkomt tegenover de Van Maerlantlaan;

vanaf dat punt in noordwestelijke richting langs een rechte lijn naar het verkeersplein bij waar tegenwoordig de Bergkerk is;

en vandaar in westelijke richting langs de Prins Frederiklaan.

Deze bepalingen leverden kennelijk veel problemen op. Daarom kwamen op 20 december 1938 de Gemeente Amersfoort en het Berghotel bij notariële akte het volgende overeen. Enerzijds deed het Berghotel afstand van de bepalingen sub a. en b.; anderzijds accepteerde de Gemeente een erfdienstbaarheid, inhoudende een verbod tot bouw en exploitatie van hotels, cafés en/of restaurants op een – veel groter, dan het oorspronkelijke – terrein omsloten door Prins Frederiklaan, P.C. Hoofthlaan, Da Costaplein, Pieter Bothlaan, Kapelweg, De Genestetlaan, Utrechtseweg en de westgrens van het R.O.G. Voor zover de Gemeente gedeelten van dit gebied niet in eigendom had, zegde zij toe een dergelijke erfdienstbaarheid te zullen vestigen zodra zij wèl de eigendom verworven zou hebben. Voor de huidige onbebouwde gemeentegronden in dit gebied geldt het verbod onverkort.

Wat zou de Gemeente met deze verandering gewonnen hebben? Waarschijnlijk was de belemmering voor de verplaatsing van de loop der wegen en hun minimale breedte voor de Gemeente zó bedreigend, dat zij een groter terrein voor het hotel-enz-verbod maar voor lief nam. En zo was het.

Er blijkt sedert 1935 tussen de Gemeente en het Berghotel een discussie gevoerd te zijn omtrent bouwplannen die het Berghotel op haar grond had. De Gemeente wilde die Berghotel-plannen niet goedkeuren. De sfeer tussen de partijen werd steeds grimmiger. Het Berghotel vocht zelfs reeds gerealiseerde woningbouw in het gebied aan: volgens het Berghotel was die woningbouw in strijd met de specifieke erfdienstbaarheden. Vooral

wijziging van de loop en breedte van de geprojecteerde wegen door de Gemeente was hierbij het belangrijkste argument.

Een advies aan de Gemeente van de Amersfoortse notaris J.G. Klaassen, die landelijk grote faam genoot als notarieel jurist en als auteur van een standaardwerk over het erfrecht, overtuigde de Gemeente van haar zwakke positie. Klaassen raadde aan om tot een minnelijke schikking te komen; dit leidde tot de acte van 1938.

Het jaar 1914 We bezien nu, zoals in het begin beloofd, de reactie van de ongeduldige vennootschap 'AMERSFOORT'. Het jaar 1914 is voor de Bergservituten van groot belang. Bij een notariële acte van 19 maart van dat jaar verkocht de vennootschap een belangrijk deel van haar gronden op de Amersfoortse Berg aan de Gemeente. Het ging daarbij om ruim zeven en veertig hectare. De onderhandelingen om tot die overeenkomst te komen zijn enigszins af te leiden uit de gevoerde correspondentie en uit de verslagen van de gemeenteraadsvergadering waarin tot aankoop is besloten. Het leest als een roman.

Om welke reden de vennootschap ineens van haar eigendom af wilde, wordt niet duidelijk. Mogelijk had het te maken met de gespannen internationale verhoudingen. Misschien waren de motieven veel banaler en wilden de personen achter de vennootschap het spel van de grondspeculatie gewoon beëindigen. Hoe het ook zij, de vennootschap bood haar gronden in 1913 aan de Gemeente aan. De Gemeente ging op het aanbod in en vroeg naar de condities, lees de prijs.

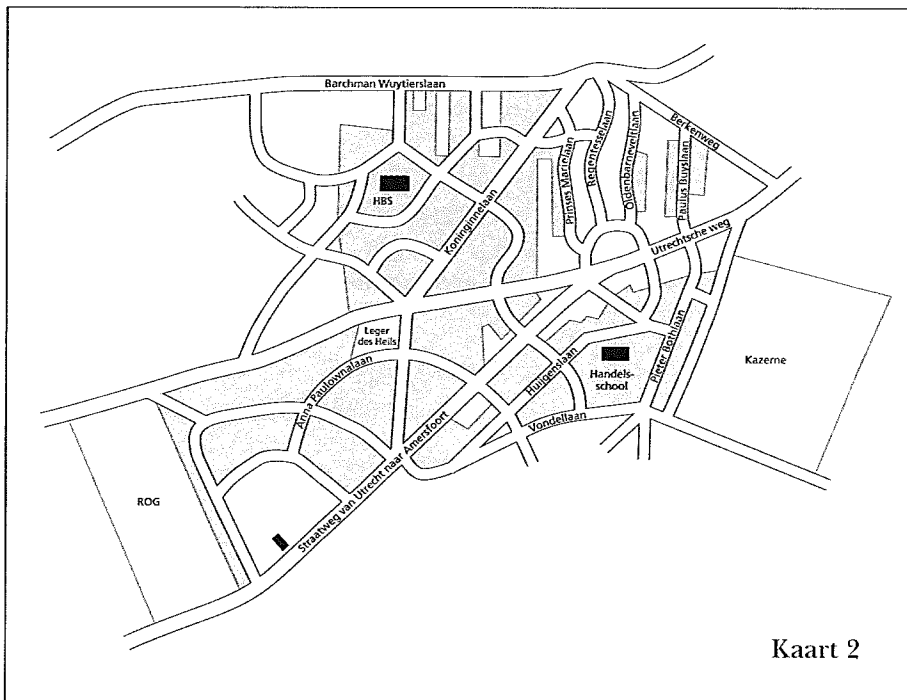
Je wrijft je ogen uit als je leest dat de vraagprijs niet hoger was dan f 0,80 per vierkante meter. Wel bedong de vennootschap gedurende de onderhandelingen geheimhouding van die prijs. Zij motiveerde dit door te stellen dat haar prijsniveau ernstig zou worden geschaad als de koop niet door zou gaan en potentiële kopers lucht zouden krijgen van het feit dat de overeenkomst tussen vennootschap en Gemeente was afgetekst, ondanks deze lage prijs.

De Gemeente ging met een en ander akkoord. De Gemeenteraad wilde nog wel wat meer van de prijs afknabbelen, maar het College van Burgemeester en Wethouders gaf aan dat zij als uiterste prijs f 0,75 wilde bieden. Dit laatste bod werd door de vennootschap aanvaard. Omdat elk belangrijk (vooral financieel) besluit van een Gemeenteraad moet worden goedgekeurd door Gedeputeerde Staten van de provincie, was ook hier die goedkeuring vereist.

Vooraf stelden Gedeputeerde Staten twee belangrijke vragen. Ten eerste: waarom heeft de verkoopster genoeg genomen met deze lage prijs? En ten tweede: hoe zit het met de erfdienstbaarheden?

Het antwoord van de Gemeente was nogal laconiek. De eerste vraag zei zij niet te kunnen beantwoorden omdat zij het ook niet wist en de tweede vraag zou leiden tot nader onderzoek en advies. Het bleek namelijk dat er verschillend werd gedacht over de vraag of de servituten wel rechtsgeldig waren. Bovendien wilde in dit geval de Gemeente als koopster extra bepalingen aan de verkoopster opleggen, die daar mee niet akkoord ging. Na daarover een advies aan Jhr. Mr. E.N. de Brauw, advocaat in Den Haag, gevraagd te hebben, kwamen er aanvullende bepalingen in de akte. Helaas bevindt dit advies zich niet in het Gemeente-archief.

Tot in 1952 heeft de kwestie van de rechtsgeldigheid de gemeederen bezig gehouden. Menige interne nota heeft de Gemeente geproduceerd; steeds zonder een duidelijk beslissende conclusie. Er werd onderscheid gemaakt tussen de erfdiensbaarheden van vóór 1914, die wél geldig zouden zijn en die van later datum, die niet geldig zouden zijn. Een juridische discussie is echter pas beslist als de rechter heeft gesproken en dat is nog nooit gebeurd.

Schets van het gebied (in grijs) waarop de Bergservituten in de akte van 19 maart 1914 zijn gevestigd. Het is de vraag of deze erfdiensbaarheden nog van kracht zijn. Het langwerpige gebouw in de zuidwest-hoek is het Berghotel.

HOEVERS

De notarissen die akten betreffende onroerend goed op de Berg moeten opmaken, nemen echter geen risico en nemen dus alle erfdiensbaarheden in hun akten op. Daarmee is niets gezegd over hun rechtsgeldigheid. Het weglaten van die bepalingen zou wel iets betekenen, namelijk het ‘onzichtbaar’ maken van de erfdiensbaarheden en daar kan een notaris niet zomaar aan meewerken.

Het einde Gelukkig voor alle betrokkenen zijn de problemen nogal academisch geworden. De vennootschap ‘AMERSFOORT’ is in 1917 ontbonden en om een voor ons nog onduidelijke reden in al haar rechten opgevolgd door de Gemeente. Daardoor zou de situatie van ‘vermenging’ zijn ontstaan op grond waarvan alle Bergservituten zouden zijn vervallen, behalve de Bergservituten die reeds vóór 1914 door de vennootschap waren gevestigd. Ten aanzien van die percelen is de vermenging niet ontstaan.

Belangrijker nog is het feit dat de Gemeente zelf weinig belang hecht aan de erfdiensbaarheden omdat zij nu de beschikking heeft over een uitgebreid bestemmingsplan. Een dergelijk plan is heel wat flexibeler dan eenmaal gevestigde erfdiensbaarheden. Binnenkort wordt het Bergkwartier bovendien ‘Beschcrmd Stadsgezicht’. Alle eigenaren van in strijd met de erfdiensbaarheden gebouwde huizen, scholen, winkels en wat dies meer zij, kunnen rustig slapen.

Op een kaartje van het Berg-kwartier (Kaart 2) hebben wij globaal de situering van de werking van de Bergservituten (situatie 1914) aangegeven. Het blijkt nogal een lappendeken te zijn. Wat vóór 1914 is gevestigd, is niet aangegeven. Daarvoor is vervolgonderzoek nodig.

Bijlage *Tekst van de gebruikelijke, uitgebreidste, versie van de Bergservituten*

Op het verkochte mogen niet worden gebouwd, noch daarvoor worden ingericht:

- a. arbeiderswoningen of woningen van minder dan driehonderd gulden werkelijke huurwaarde;
- b. fabrieken, werkplaatsen, pakhuizen, schuren (waaronder niet worden verstaan stallen of koetshuizen of schuren aan woningen gebouwd);
- c. bordelen, danshuizen, herbergen, kroegen en koffiehuisen, bierhuizen, logementen (waarmee niet worden bedoeld hotels van de eerste rang).

De op de verkochte grond te stichten huizen moeten zodanig worden gebouwd, dat zij minstens twee verdiepingen hebben boven de begane grond.

Langs de wegen mogen geen huizen worden gebouwd op een afstand van minder dan acht meter van elkander, met deze afwijking dat wel zogenaamde dubbele villa's mogen gebouwd worden, mits de afstand van deze dubbele villa's en andere dubbele villa's of enkele huizen niet minder dan acht meter bedraagt.

Langs de Koninginneweg mogen geen gebouwen worden gesticht op minder dan zes meter gemeten uit de grens van die weg.

Langs de overige wegen is deze afstand minstens vier meter.

Bij overtreding of niet-nakoming van een of meer der vorenstaande bepalingen door de koper of zijn opvolgers in de eigendom zal een boete door hem verschuldigd zijn ten behoeve van de verkoopster of haar opvolgers in de eigendom van vijfduizend gulden voor iedere overtreding of nalatigheid, terwijl de verkoopster of haar opvolgers in de eigendom bovendien ontbinding van de koopovereenkomst kunnen eischen en vergoeding van kosten, schaden en interessen, boven en behalve de voormelde boete.

Indien de verkoopster of haar opvolgers in de eigendom zich met betrekking tot de onroerende goederen, welke zijn gelegen in de Gemeente Amersfoort aan de Noordzijde van de Utrechtsestraatweg en welke kadastraal bekend zijn gemeente Amersfoort Sectie C, schuldig maakt aan overtreding der bepalingen hiervoor vermeld, zal zij tegenover de koper of zijn opvolgers in de eigendom aan dezelfde strafbepalingen onderworpen zijn, als hiervoor ten laste van de koper of zijn opvolgers in de eigendom is bepaald, als wordende die bepalingen beschouwd te zijn gemaakt over en weder voor verkoopster en koper en hun opvolgers in de eigendom;

Nog verklaarden de comparanten ter ene zijde, dat bij acten op vier October negentienhonderd twee en drie September negentienhonderd zes voor notaris Bolk te Amersfoort verleden, waarbij door de Naamloze vennootschap voornoemd aan de gemeente Amersfoort zijn afgestaan gronden om te dienen voor openbare wegen, zijn gemaakt verschillende bepalingen als erfdiensbaarheden, soortgelijk als die, welke voormelde erfdiensbaarheden betreffen, en naar welke acten ten deze uitdrukkelijk wordt verwezen.

Voorts verklaarden de comparanten ter ene zijde, dat dientengevolge bij verschillende acten van overdracht betreffende terreinen op de Amersfoortseberg, en verleden na tien Januari negentienhonderd tien, door genoemde naamloze vennootschap als verkoopster, ondermeer is bepaald:

Het is bovendien aan de koper op gelijke boete van vijf duizend gulden voor elke overtreding, behoudens hierna te melden uitzondering, verboden van enig aldus verkregen servituut of bepaling afstand te doen en hij is op gelijke boete verplicht bij overtreding dier servituten en bepalingen door derde eigenaren, deze in rechten te handhaven en bij vervreemding van zijn gekochte geheel of gedeeltelijk, aan de koper gelijke verplichtingen op te leggen.

Nog verklaarden de comparanten te zijn overeengekomen, dat de bovengemelde bij deze acte gevestigde servituten en bepalingen van rechtswege zullen zijn opgeheven in dier voege als door de gemeenteraad van Amersfoort opheffing wordt toegestaan van de servituten, gevestigd ten dienste van de aan die gemeente behorende gronden.

HOEVERS

GEBRUIKTE BRONNEN

De aankoop door het Berghotel (1905): secretarie-archief Amersfoort 1811-1945 dossier-nummer 978; de notariële akte bevindt zich in het Kadaster te Utrecht afd. Amersfoort deel 403 nummer 67.

De onderhandelingen over de aankoop door de gemeente Amersfoort (1914): secretarie-archief Amersfoort dossier-nummer 4621; de notariële akte in het Kadaster te Utrecht deel 474 nummer 83.

De overdracht aan het Rijk ten behoeve van de R.H.B.S. (1919): secretarie-archief dossier-nummer 3897.

De overeenkomst tussen Gemeente en het Berghotel (1938): secretarie-archief dossier-nummer 4230.

Het Amersfoortse notariskantoor Mr B. van der Deijl was behulpzaam bij het ontsluiten van de bronnen in het Kadaster te Utrecht.

NOOT

1. Niet te verwarren met de Naamloze Vennootschap Bouwmaatschappij 'Nieuw Amersfoort', die in Zaandam was gevestigd, en waarvan de eigenaar kennelijk als koopster van gronden in Amersfoort, ook een graantje wilde meepikken.